

Forældelse af idømte eller vedtagne bøder.

Af statsadvokatfuldmægtig HOLGER TRYDE.

Efter borgerlig straffelov af 15. april 1930 § 96, *stk. 1*, bortfalder adgangen til at fuldbyrde straf af bøde, hæfte samt fængsel ikke over 1 år efter 5 års forløb. Efter 10 års forløb kan ingen straffedom fuldbyrdes uden justitsministerens påbud. I § 96, *stk. 2*, nævnes de tilfælde, som kan medføre en forlængelse af 5 års fristen, idet det fastsættes, at i fristen medregnes ikke den tid, i hvilken straffens fuldbyrdelse har været udsat i medfør af § 56 (betinget dom) eller ikke har kunnet påbegyndes på grund af frihedsstrafs udståelse eller indsættelse i arbejds- eller forvaringsanstalt eller helbredelsesanstalt for drankere. Den tvivl, der kan opstå med hensyn til bestemmelsens forståelse, vil i det væsentlige rejse sig i forbindelse med fortolkningen af udtrykkene »adgangen til at fuldbyrde straf» og »straffens fuldbyrdelse» i relation til bødestraf, idet det iøvrigt må formodes, at §'s 2. stk. udtømmende har gjort op med de tilfælde, der kan medføre forlængelse af forældelsesfristen.

For bøders vedkommende vil der ikke være noget problem, når der inden for fem års fristen intet er betalt og ikke er foretaget skridt til bødens inddrivelse, eller truffet ordninger med hensyn til evt. afdragsvis betaling. I så fald er bødekravet endelig bortfaldet, og virkningen af forældelsen er definitiv. Tvivl er der imidlertid i de tilfælde, hvor der er givet udsættelse med bødens betaling i den form, at der er givet tilladelse til en afdragsvis betaling, eller der er skabt gældsbrevsgrundlag for bøden. Tilfælde, hvor bøden ikke har været afviklet indenfor 5 år efter, at den var exegibel, har i den senere tid, bl. a. som følge af den udvidede tendens til at idømme endog meget betydelige bødestraffe for lovovertrædelser, der udspringer af den økonomiske lovgivning, givet anledning til, at problemerne har været forelagt administration og domstole.

Den almindelige hjemmel til at tilstede afdragsvis betaling af bøder findes i straffelovens § 52, 2. *stk.*, hvorefter politiet kan meddele sådan tilladelse. Politiets bemyndigelse er nærmere begrænset ved *justitsministeriets cirkulære nr. 150 af 9. juli 1938*, således at de tilfælde, hvor der kan blive spørgsmål om meddelelse af tilladelse til at afvikle en bøde udover et år fra dommens eller vedtagelsens dato, skal forelægges justitsministeriet. Iøvrigt er der ikke i cirkulæret fastsat begrænsninger i adgangen til administrativt at tillade afdragsvis betaling af bøde, således at en afdragsordning vil kunne strække sig over længere tidsrum end forældelsesfristens 5 år.

Spørgsmålet om forældelse af straffuldbyrdelsesadgangen er

for dansk rets vedkommende behandlet i nærværende tidsskrift i en artikel af *Bjarne Frandsen* (1949 pag. 260ff.), der for så vidt angår bødestraffe gør gældende, at betaling af afdrag må sidestilles med påbegyndelse af fuldbyrdelse, således at betaling af første afdrag medfører, at forældelsen afbrydes, og at der, hver gang et yderligere afdrag betales, fra dette tidspunkt, begynder at løbe en ny 5-årig forældelse. Er der forløbet mere end 5 år mellem et afdrag og det efterfølgende, er forældelse indtrådt. Det er dog efter forfatterens opfattelse tvivlsomt, om ikke adgangen til at fuldbyrde den frihedsstraf, sædvanligvis hæftestraf, der er fastsat i tilfælde af bødens ikkebetaling (forvandlingsstraffen) ubetinget må bortfalde efter forløbet af 5 år fra den exegible afgørelse. Professor *Krabbe* er derimod i sin kommentar til straffeloven, 4. udgave (der ligger forud for den citerede artikel) pag. 341, gået ind for, at en afdragsvis ordning ikke afbryder forældelsen, som altid må løbe fra det tidspunkt, da dommen eller bødevedtagelsen er blevet exegibel, og afviser således, at afdrag skulle kunne afbryde forældelsen. Denne opfattelse er dog ikke nærmere begrundet.

Når forholdet skal vurderes, falder forskellen mellem fuldbyrdelsesbegrebet i relation til frihedsstraf og til bødestraf i øjnene. Frihedstraffen er udstrakt i tid, og netop i denne normalt kontinuerlige berøvelse af friheden ligger fuldbyrdelsen. Fuldbyrdelsen af en bødestraf sker ved bødebeløbets betaling, og kun i de øjeblikke, erlæggelsen finder sted, foreligger der en fuldbyrdelse. Det er på baggrund af disse normalsituationer mindre rimeligt at betegne det ekstraordinære forhold, at bøden betales i afdrag, som en påbegyndelse af fuldbyrdelsen og sidestille dette med det sædvanlige forhold ved fuldbyrdelse af frihedsstraffe.

Men hertil kommer som det formentlig væsentligste, at bestemmelsen i straffelovens § 96, stk. 1 om en 5-årig forældelse også af bødestraffe er af så klar og umiddelbar karakter, at den ikke synes at kunne tilsidesættes ved udvidende fortolkninger af fuldbyrdelsesbegrebet i relation til bøder.

Og når man iøvrigt vurderer problemet efter dansk ret, er det vanskeligt at finde holdepunkter for, at en udvidelse af forældelsesfristen gennem en udover de 5 år varende afdragsordning skulle være tilladelig. Ordlyden af straffelovens § 96, 2. stk. angiver som ovenfor anført, foruden nogle faktiske hindringer for fuldbyrdelsen, og de er uden betydning for dette spørgsmål, kun een retlig, nemlig udsættelse af fuldbyrdelsen i medfør af § 56. Andre retlige hindringer som f. eks. § 52, 2. stk., om afdragsvis betaling af bøder, jfr. ovenfor, § 71, 2. pkt., og retsplejelovens § 1001, 1. stk., om efterfølgende utilregnelighed, eller retsplejelovens § 1001, 3. stk., om virkningen af et første gang indgivet benådningsandragende, er ikke nævnt, hvorfor det synes rigtigst at slutte modsætningsvis, således at *alene denne* i § 56 nævnte retlige

hindring kan udskyde forældelsen. Kun ved at sætte sig udover den ovenfor nævnte opfattelse af fuldbyrdelsesbegrebet i relation til bøder og anerkende det af Bjarne Frandsen forfægtede standpunkt vil der være mulighed for at sætte sig udover 5 års fristen. En sådan udvidende fortolkning vil formentlig ovenikøbet kun kunne godkendes, hvis den er til gunst for bødefældte, og i så fald endda kun med stor betænkelighed. Det er da også denne betragtning, som Frandsen l. c. bygger sit standpunkt på. Det anføres således, at et afslag på en anmodning om en afdragsvis betaling af en bøde over et tidsrum, der strækker sig udover forældelsesfristen, i visse tilfælde kan have alvorligere virkninger end det forhold, at bødebetalingen strækker sig over en længere årrække. Den bødefældte vil således måske kunne undgå en økonomisk ruin, som ville indtræde, hvis han pludselig skulle realisere sine aktiver for at få midler til bødens betaling, og samme virkninger ville en hensættelse til afsoning af forvandlingsstraf, når bøden ikke kan erlægges inden forældelsesfristens udløb, måske få.

Heroverfor må det imidlertid fremhæves, at de grunde, der i almindelighed kan anføres for forældelse af straffuldbyrdelsesadgangen ligesåvel gør sig gældende ved bødestraf som ved anden straf. Det er et væsentligt hensyn, at personer ikke igennem lange tider skal trækkes med den stadige tvang, der ligger i, at en straf ikke er endelig afviklet. Det virker hemmende for fremtidige dispositioner og er en psykisk belastning, som man netop gennem forældelsesreglerne vil søge at forhindre. Og så meget grellere vil det virke, om man for bødestraf, som den mildeste straffeform efter straffeloven, skaber mulighed for at anerkende længere forældelsesfrister end for anden straf.

Og medens det således må anses for højst problematisk, om den godkendte udvidelse af forældelsesfristen skulle være til fordel for bødefældte, synes hensynet til fuldbyrdelsens effektivitet at tale mod en udvidelse. Bødestraffens vigtigste håndhævelsesgrundlag er truslen om bødens konvertering til en frihedsstraf. Det må forekomme utvivlsomt, at denne fuldbyrdelsesadgang for *forvandlingsstraffen* må bortfalde efter 5 års fristens udløb, uanset om man godkender en længere forældelse af hovedstraffen, bøden, idet der ikke ses at være nogen mulighed for gennem fortolkning af ordet fuldbyrdelse at anerkende, at hæftestrafen, der er subsidiær i forhold til bødestraffen, kan forældes efter strengere regler end den *idømte* hæftestraf, eller endog kortvarigere fængselsstraffe. Såfremt en længere forældelsesfrist end 5 år for bøder anerkendes, vil situationen således være, at bødestraffen indtil 5 år efter dens exegibilitet vil være fuldtud sikret, medens den, den dag denne 5 års frist udløber, vil skifte karakter og alene være sikret ved de almindelige regler om tvangsinddrivelse. Og i hvilket omfang vil man da i praxis overhovedet have mulighed for at gennemtvinge dens betaling?

Spørger man da, om der ikke i praxis kan forekomme tilfælde, hvor det må være ønskeligt, at bøder kan afvikles over længere perioder end 5 år, må svaret her formentlig også blive negativt. Den almindelige regel for bøders fastsættelse i straffelovens § 51, 1. stk., for dagbøders vedkommende, og 3. stk. for andre bøders vedkommende, bestemmer, at bødernes fastsættelse skal ske under fornøden hensyntagen til den pågældendes økonomiske forhold. Er den herefter fastsat på en sådan måde, at den dog ikke kan afdrages indenfor en så rimelig frist som 5 år, kan dette hensyn ikke formodes at være tilstrækkeligt iagttaget, og skyldes den manglende betalingsevne en efterfølgende forringelse af den pågældendes økonomiske forhold, må — såfremt forvandlingsstraffen i det konkrete tilfælde ikke synes at burde bringes i anvendelse — den rigtige fremgangsmåde være en eftergivelse af en del af bøden. For så vidt angår de bøder, der fastsættes på anden måde, f. eks. efter skatte- eller toldlovgivningen, hvor bøden skal fastsættes til et multiplum af det offentlige unddragne beløb, vil der snarere kunne forekomme tilfælde, hvor bødekravet overstiger den pågældendes økonomiske evne på længere sigt. I de tilfælde, hvor der foreligger et sådant spring mellem bødens størrelse og den domfældtes økonomiske forhold, at en hensættelse til afsoning skønnes urimelig, kan problemet om at søge en del af bødebeløbet eftergivet, også blive aktuelt.

I visse tilfælde har man til sikring af afdragsordningens gennemførelse ladet domfældte udstede et *gælds-brev* for bødekravet, eller hvis noget af bøden er betalt, for den resterende del af dette. Formålet med en sådan gælds-brevsudstedelse må imidlertid normalt anses for at være et ønske om at søge en sikkerhed for bødekravet udover 5 årsfristen, og en sådan fremgangsmåde må formentlig afvises som en omgåelse af forældelsesreglerne, jfr., også den nedenfor citerede dom i U. f. R. 1954 pag. 880.

I dansk *retspraksis* har enkelte afgørelser taget stilling til det her drøftede spørgsmål. Vestre landsrets dom af 8. oktober 1952 (U. f. R. 1953, pag. 144) drejede sig om en automobilhandler, der for overtrædelse af vareforsyningsloven foruden fængselsstraf og konfiskation ved en dom af 2. maj 1946 var idømt en bøde på 30.000 kr. Der var betalt 4 afdrag i 1948, senest i november og der resterede ca. 22.000 kr. da man, efter ikke at have foretaget noget skridt til bødekravets inddrivelse i 3½ år, i februar 1953 indgav udpantningsbegæring for bøderestancen. Udpantningsbegæringen afvises under henvisning til, at adgangen til at fuldbyrde reststraffen var bortfaldet i medfør af straffelovens § 96, 1. stk. Der er imidlertid i denne afgørelse lagt vægt på, at der ikke var truffet en egentlig afdragsordning, og at der igennem 3½ år ikke var taget skridt til at fuldbyrde reststraffen. En dommer dissenterede iøvrigt for, at forældelsen var afbrudt ved erlæggelsen af det første afdrag, som udtrykkeligt i dissensen ligestilledes med en på-

begyndt fuldbyrdelse. Den 26. juni 1954 har ligeledes Vestre Landsret (*U. f. R. 1954 pag. 880*) afsagt kendelse i en tilsvarende sag, som vedrørte en dom af 26. april 1948, hvor den pågældende foruden frihedsstraf bl. a. for overtrædelse af vareforsynings- og prisloven idømtes en bøde på 4.000 kr. og konfiskation. Konfiskationsbeløbet var betalt, og af bødebeløbet blev 3.400 kr. betalt i perioden 18. september 1948 — 20. november 1953 i ialt 17 afdrag, hvoraf de sidste gennemgående var meget små. I 1949 havde domfældte søgt eftergivelse af bøden, men ved skrivelse af 2. januar 1950 havde justitsministeriet afslået dette, hvorimod det tillod, at bøden betaltes i afdrag efter politiets nærmere bestemmelse. I anledning af en ny ansøgning om lempelser med hensyn til bødens betaling bestemte justitsministeriet den 13. september 1952, at man, såfremt domfældte som på det tidspunkt var i restance med 1.050 kr., indbetalte yderligere halvdelen heraf 525 kr. i afdrag med 50 kr. mdl. fra 1. oktober 1952, ville være sindet at søge udvirket eftergivelse af den resterende del af bøden. Til sikring af denne afdragsordning udfærdigedes gælds-brev af 25. september 1952. Da betingelserne ikke overholdtes, bestemte justitsministeriet ved skrivelse af 28. august 1953, at restbøden ville være at inddrive ved udpantning eller at domfælde skulle hensættes til afsoning, dog at spørgsmålet om, hvorvidt forældelse var indtrådt, forinden burde forelægges retten til afgørelse, dersom domfældte måtte ønske det. Kendelsen fastslår, at restbøden er forældet, da de trufne afdragsordninger og de skete afdragsbetalinger ikke findes at kunne medføre, at den i straffelovens § 96, stk. 1, foreskrevne frist kan regnes fra et senere tidspunkt end tidspunktet for dommens exegibilitet. Kendelsen forkaster således også, at udstedelse af gælds-brev har afbrydende virkning på den strafferetlige forældelse.

Det foran udviklede støttes således tildels af de afgørelser, som har berørt problemet. For en umiddelbar betragtning kunne det måske synes at føre til, at flere bødestrafte blev afviklet gennem afsoning af subsidiærstraffen, og således være en krænkelse af princippet om, at bødestrafte bør afvikles efter deres principale indhold. Dette behøver imidlertid ikke at blive tilfældet. De anførte betragtninger vil netop medføre at afsoningsproblemet aldrig vil opstå efter 5-årsfristens udløb, og der vil næsten altid være muligheder for, at straffen kan afvikles efter sit principale indhold inden 5-års fristens udløb.

Holger Tryde.